

måltallenes realisation. I mange situationer vil det utvivlsomt tjene den økonomiske udvikling bedst at lade den finansielle markedstilpasning foregå uantastet" (s. 114).

Disse to bøger viser således også, at der bestemt ikke hersker enighed på bjerget om pengeteori og -politik; men så meget desto vigtigere er det, at de begge bliver læst og diskuteret.

Jesper Jespersen

Anette Borchorst og Birte Siim, *Kvinder i velfærdsstaten – mellem moderskab og lønarbejde gennem 100 år*, Aalborg: Aalborg Universitetsforlag, serie om kvindeforskning nr. 16, 1984, 263 s., 128,00 kr.

Kvindes og mænds hverdagsliv er vidt forskelligt på mange måder – i dag ligesom for 100 år siden. På arbejdsmarkedet er kvinder blevet placeret i en kønsspecifik ghetto med service- og omsorgsarbejde både i offentlig og privat regie. Kvinder er også stadig hovedansvarlige (eller eneansvarlige) for børnene og det ulønnede arbejde i familien. Det tema er der efterhånden skrevet en del bøger og artikler om.

Hovedsigtet med denne bog er for det første at beskrive, *hvordan* denne arbejdsdeling har ændret form gennem tiden, samtidig med at den konstant har været præget af mænds dominans over kvinderne. I tre fyldige og spændende afsnit beskrives ændringerne i kvinders livsbetingelser fra industrialiseringen i slutningen af 1800-tallet og frem til nutidens samfundsøkonomiske krise 1974-1984.

For det andet vil forfatterne besvare spørgsmålet om, *hvorfor* de samfundsændringer, der er sket i de seneste 100 år, ikke har ophævet arbejdsdelingen og kønsdominansforholdet. I en afsluttende strategidiskussion konkluderer forfatterne, at etableringen af velfærdsstaten har betydet en afgørende svækkelse af den enkelte mands økonomiske og seksuelle kontrol over hustruen. I modsætning til den dominerende marxistiske og liberalistiske forståelse har kvinders integration på arbejdsmarkedet imidlertid ikke betydet en reel ligestilling mellem kvinder og mænd. Med velfærdsstatens udvikling er det i stedet de sociale strukturer og politiske institutioner uden for familien, der er afgørende for reproduktionen af mændenes dominansforhold. Uanset at kvinder på en række områder har fået mere magt over deres egen livssituation, og uanset at kvinder har fået mere indflydelse på samfundsudviklingen gennem deltagelse i faglige og politiske organisationer og græsrodsbevægelser, er det stadig mænd, som sidder i spidsen af det økonomisk-politiske magtapparat. Samtidig er kvinder stadig i højere grad end mænd afhængige af statens politik og ideologi. Udviklingen er altså gået fra en individuel, synlig til en mere strukturel og usynlig kvindeundertrykkelse.

Strategien for at få ophævet kvindeundertrykkelsen må derfor også være at ophæve den kønsbestemte arbejdsdelings horisontale og/eller vertikale former. Det er kvinders position i arbejdsmarkedets hierarki, der skal ændres som en forudsætning for at ændre kvinders status som borgere.

måltallenes realisation. I mange situationer vil det utvivlsomt tjene den økonomiske udvikling bedst at lade den finansielle markedstilpasning foregå uantastet" (s. 114).

Disse to bøger viser således også, at der bestemt ikke hersker enighed på bjerget om pengeteori og -politik; men så meget desto vigtigere er det, at de begge bliver læst og diskuteret.

Jesper Jespersen

Anette Borchorst og Birte Siim, *Kvinder i velfærdsstaten – mellem moderskab og lønarbejde gennem 100 år*, Aalborg: Aalborg Universitetsforlag, serie om kvindeforskning nr. 16, 1984, 263 s., 128,00 kr.

Kvindes og mænds hverdagsliv er vidt forskelligt på mange måder – i dag ligesom for 100 år siden. På arbejdsmarkedet er kvinder blevet placeret i en kønsspecifik ghetto med service- og omsorgsarbejde både i offentlig og privat regie. Kvinder er også stadig hovedansvarlige (eller eneansvarlige) for børnene og det ulønnede arbejde i familien. Det tema er der efterhånden skrevet en del bøger og artikler om.

Hovedsigtet med denne bog er for det første at beskrive, *hvordan* denne arbejdsdeling har ændret form gennem tiden, samtidig med at den konstant har været præget af mænds dominans over kvinderne. I tre fyldige og spændende afsnit beskrives ændringerne i kvinders livsbetingelser fra industrialiseringen i slutningen af 1800-tallet og frem til nutidens samfundsøkonomiske krise 1974-1984.

For det andet vil forfatterne besvare spørgsmålet om, *hvorfor* de samfundsændringer, der er sket i de seneste 100 år, ikke har ophævet arbejdsdelingen og kønsdominansforholdet. I en afsluttende strategidiskussion konkluderer forfatterne, at etableringen af velfærdsstaten har betydet en afgørende svækkelse af den enkelte mands økonomiske og seksuelle kontrol over hustruen. I modsætning til den dominerende marxistiske og liberalistiske forståelse har kvinders integration på arbejdsmarkedet imidlertid ikke betydet en reel ligestilling mellem kvinder og mænd. Med velfærdsstatens udvikling er det i stedet de sociale strukturer og politiske institutioner uden for familien, der er afgørende for reproduktionen af mændenes dominansforhold. Uanset at kvinder på en række områder har fået mere magt over deres egen livssituation, og uanset at kvinder har fået mere indflydelse på samfundsudviklingen gennem deltagelse i faglige og politiske organisationer og græsrodsbevægelser, er det stadig mænd, som sidder i spidsen af det økonomisk-politiske magtapparat. Samtidig er kvinder stadig i højere grad end mænd afhængige af statens politik og ideologi. Udviklingen er altså gået fra en individuel, synlig til en mere strukturel og usynlig kvindeundertrykkelse.

Strategien for at få ophævet kvindeundertrykkelsen må derfor også være at ophæve den kønsbestemte arbejdsdelings horisontale og/eller vertikale former. Det er kvinders position i arbejdsmarkedets hierarki, der skal ændres som en forudsætning for at ændre kvinders status som borgere.

Dermed slutter forfatterne – så vidt jeg kan se – tæt ved det punkt, hvor de begyndte. De har undervejs givet os en fyldig dokumentation for, at kønsarbejdsdelingen ikke er et statisk begreb, men noget, som hele tiden ændrer former, og som må analyseres historisk specifikt. Og vi har fået argumenter for, at en strategi gående ud på at få opvurderet det betalte og ubetalte kvindearbejde, så det tillægges højere samfundsmæssig værdi, ikke er tilstrækkelig på længere sigt. Derimod mener jeg ikke, at vi har fået føjet afgørende nyt til spørgsmålet om, hvad der har afholdt/forhindret kvinder fra/i at tilkæmpe sig større indflydelse på velfærdsstatens udvikling og lønnede positioner i arbejdsmarkedets hierarki på niveau med mænd.

Det teoretiske grundlag for bogen er især inspireret af de to amerikanske kvindeforskere Heidi Hartmanns og Zillah Eisensteins teorier om det kapitalistiske patriarkat. Derfor tages kvinders øgede tilknytning til det offentlige og private arbejdsmarked som udtryk for, at kvinder er blevet og opfatter sig selv som lønarbejdere. Spørgsmålet er, om det ikke ville være frugtbart at inddrage kulturforskernes påpegning af de forskellige livsformer, som "gemmer sig" under socio-økonomiske levevilkår, i analysen af kvindeundertrykkelsen. Hvis det er rigtigt, at 1/3 af den danske befolkning kan karakteriseres som tilhørende en "selvstændighedskultur" (og hvis det også gælder 1/3 af kvinderne, jfr. blandt andet *Samfundskonomen*, nr. 4, 1985), må forståelsen af mange kvinders egen opfattelse af deres tilknytning til arbejdsmarkedet og afhængighed af velfærdsstaten uden tvivl ændres betydeligt i forhold til den beskrivelse, der nu foreligger.

Nina Lindholst

Ottar Brox, *Nord-Norge: Fra allmenning til koloni*. Tromsø-Oslo-Bergen-Stavanger: Universitetsforlaget, 1984, 218 s., 90 Nkr.

I 1966 gav det folkesosialistiske forlaget PAX i Oslo ut boka "Hva skjer i Nord-Norge?", med sivilagronomen og samfunnsfagsstipendiaten Ottar Brox (f. 1932) som forfattar. Året før var 20 års Arbeiderpartistyre (rett nok med eit 3-vekers intermezzo i 1963) avløyst av ei borgarleg samlingsregjering med markante bygdefolk som Per Borten (statsminister) og Kjell Bondevik (Kr.F., kirke- og undervisningsminister) i spissen. Ei ny, norsk periferimobilisering var igang. Den kulminerte med det norske "NEI" til EF september 1972, og i same månad kunne det nye utkant-universitetet i Tromsø ta imot sine første studentar, med Ottar Brox som professor i "lokalsamfunnets sosiologi".

"Hva skjer i Nord-Norge" låg i grenselandet mellom vitskapleg avhandling og politisk kampskrift. Som studie av utkantpolitikk er den så avgjort den mest vellukka i Norge, kan hende også i Norden. Utgangspunktet var ein kritikk av den statlege Nord-Norge-planen på 1950-talet. Den berande tesen i Brox sin kritikk var at planleggarane ikkje hadde kunnskap om rasjonalitetsformer og økonomiske samanhengar i regionen, og at dei i sin moderniseringsiver heller ikkje var motivert for å skaffe seg slik kunnskap, utdanna som dei var i fag der synet på